

Michal STEHLÍK - Od válečné tragédie ke konci německého osídlení

Slavonice v klíčových letech 1938 – 1945

(ukázka části kapitoly)

Pro Slavonice znamenalo vypuknutí druhé světové války dne 1. 9. 1939 totéž, jako pro každé místo Velkoněmecké Říše, vždyť od října 1938 bylo město součástí Ostmarky – někdejšího Rakouska. V první řadě to znamenalo brannou povinnost pro místní muže, kteří tak byli odvedeni do řad wehrmachtu a brzy se dostali do frontových bojů. Např. v dubnu a v červnu 1940 byla odvedena velká část slavonických mužů. Některé zdejší obchody, jako např. obchod s módním zbožím Alberta Blösla, musely být vzhledem k pobytu mužů na frontě uzavřeny... Většina z nich se nazpět nikdy nevrátila. Po euforii roku 1938 byla tato skutečnost nepříjemným šokem. V roce 1942 došlo k sejmutí zvonů, které tak vydržely pouhých šestnáct let. Samostatnou kapitolou přelomu let 1938 – 1939 byla otázka zdejšího silného židovského etnika. Brzy po obsazení vyhotovuje radnice na příkaz Landratu ve Waidhofenu seznam všech slavonických Židů. Ten je datován 20. října 1938 a obsahuje celkem 33 jmen. Reakce židovských obyvatel na anexi a okamžitou diskriminaci byla jednoznačná – téměř všichni ilegálně přešli blížkou hranici druhé republiky a hledali azyl u svých příbuzných v Čechách a na Moravě. Definitivní obsazení zbytku ČSR bylo počátkem konce i pro zdejší Židy. Jejich jména pak nacházíme v nejrůznějších transportech. Guttmannovi, Planerovi a Schwalbovi zůstali u příbuzných v regionu, jelikož odcházejí do Terezína třebíčskými transporty. Ostatní najdeme v transportech z Brna, Prahy, Pardubic či Hradce Králové. Kromě Heleny Bauerové a manželů Mückových nikdo ze slavonických Židů tragédii holocaustu nepřežil. S koncem války dolehly i na Slavonice hospodářské problémy a zároveň se v regionu začali od konce roku 1944 objevovat uprchlíci z Horního Slezska. Od konce roku 1944 byly i zde formovány jednotky lidoobran – tzv. Volkssturmu. V dubnu 1945 se ve Slavonicích objevili další uprchlíci, šlo tentokrát o německé uprchlíky ze Znojma a slovenské vojáky. Kronika města uvádí, že vzhledem k vysokému počtu usídlených uprchlíků se zvýšil během války počet obyvatel až na čtyři tisíce, což vyvolávalo obrovské hospodářské a sociální problémy. V první polovině roku 1945 se zde pohybuje i množství ustupujících jednotek. S koncem války byla jejich velká část zajištěna v prostoru zdejšího kraje a byly vybudovány dva velké zajatecké tábory, v blízkém Českém Rudolci a stejně tak v blízkém Starém Hobzí. Na rakouské straně hranice byl podobný tábor zřízen poblíž Waidhofenu. Slavoničtí občané s obavami vzhlíželi po téměř sedmi letech života v Říši k budoucnosti v novém Československu.

V květnových dnech roku 1945 zaznamenáváme také zde pokus o založení tzv. zatímní rady Národního výboru, jejímiž členy byli Bohumír Váca, rescipient finanční stráže v.v., Josef Zloch, dílvedoucí, Antonín Taufer, elektrotechnik a Karel Smolík, úředník hospodářského družstva. Klasický národní výbor se zde však bezprostředně po osvobození neustavil. Slavonice „kapitulovaly“ již 7. 5. 1945 a zdejší starosta byl telefonicky vyzván 9. 5. 1945 z Dačic, aby obyvatelstvo předalo zbraně do rukou tříčlenné delegace zdejších Čechů, právě oné zatímní radě národního výboru. Při přebírání moci byli využiti též francouzští zajatci. Když 9. května 1945 dorazily první jednotky Rudé armády, nepodobalo se slavonické náměstí osvobozenému městu, ale díky bílým praporům z oken na náměstí to byl obraz vzdávajícího se dobytého místa. Bylo nutné bezprostředně zajistit československou státní správu. Dne 9. 5. 1945 proběhl pokus o založení revolučního výboru, kdy 25 (pouze!) přítomných Čechů zvolilo předsedou Antonína Taufera, místopředsedou Josefa Zlocha a členy Bohumíra Vácu, Karla Oulehlu, Karla Smolíka, Přemysla Vašíčka, Josefa Ovesného a Josefa Proška. Bylo zřejmé, že tak malá skupina českých obyvatel nemůže zajistit reálnou správu obce, což bylo 26. 5. 1945 dočasně vyřešeno ze strany okresního výboru v Dačicích jmenováním partyzána ze skupiny Lenka – Jih Josefa Augustina mimořádným komisařem pro správu Slavonic. Josef Augustin zprostil funkce Josefa Taufera a na jeho místo jmenoval na přechodnou dobu Bohumíra Vácu. Již z tohoto postupu je patrné, jak probíhalo zajišťování státní správy v pohraničí. V červnu 1945 došlo pak k ustanovení standardního národního výboru, a to na čele právě s Josefem Augustinem, členství ve 24členném plénu bylo paritně rozděleno mezi komunisty, lidovce, národní socialisty a sociální demokraty. Brzy po osvobození také 12. května 1945 přichází šest příslušníků SNB pod velením štábního strážmistra Proseckého. Ke dni 18. 5. 1945 byla uzavřena státní hranice. Do 15. června 1945 sídlilo ve Slavonicích, konkrétně v hotelu Alfa, divizní velitelství zdejších sborů Rudé armády v čele s generálem Povědkinem.

Na přelomu května a června pak postihl celý region, včetně Slavonic, tzv. divoký odsun, když bylo ve dnech 6. – 8. 6. 1945 dobovou terminologií „vyčištěno“ celé území zdejšího okresu od německého obyvatelstva. Je nutné zmínit, že odsun slavonických Němců probíhal však již od 28. 5. 1945. Dne 5. 6. 1945 byl vydán rozkaz velitele expedičního oddílu partyzánů plk. Hobzy, který konstatoval, že: „Vystěhování dačického okresu se bude dít v těchto 3 etapách: Počínaje 12 hodinou dne 6. 6. počne vyklizování Slavonic a přilehlých obcí...“ Proudění německých obyvatel byly vedeny na hranice právě přes Slavonice a také přes

vedlejší Písečné, kde byly odevzdávány do sovětského okupačního pásma. Během několika málo dnů tak došlo k drastickému odchodu většiny obyvatelstva. Slavonická kronika přitom upozorňuje na zajímavou událost, ke které došlo během první vlny odsunu: „Vystěhovati se muselo všechno obyvatelstvo do prostoru kolem celního domu na rakouské hranici, kde na zákrok revolučního národního výboru bylo vybráno asi 150 osob s rodinami, které se mohly vrátiti do města, aby toto nezůstalo liduprázdné a aby někdo aspoň nakrmil hospodářské zvířectvo. Tyto rodiny se musely vystěhovati během léta“. Na chvíli se tak projevil oproti partyzánské horlivosti prostý pragmatismus. Ten však nepanoval stále, a tak byl odsunut jediný zdejší lékař a zdravotní službu vykonávala po dlouhou dobu porodní asistentka a těžší zdravotní případy byly dokonce s potřebným souhlasem Rudé armády odesílány po jistý čas do rakouského Waidhofenu. K 30. listopadu 1945 bylo ve Slavonicích ještě 903 obyvatel německé národnosti. Většina jich postupně odešla, přičemž regulérní odsun další skupiny osob proběhl až v roce 1946, ale to již byli ve Slavonicích přítomni noví osídlenci. Ze Slavonic bylo tehdy odsunuto 2. 4. 1946 celkem 152 osob. Divoký odsun prováděla v červnu 1945 jednotka tábořských partyzánů pod vedení plukovníka jezdeckva Vladimíra Hobzy, která se neslavně zapsala do dějin širšího regionu několika hromadnými vraždami německých obyvatelů, a to od Starého Města pod Landštejnem, přes Dačice až po Moravské Budějovice.

Noví slavoničtí osídlenci se rekrutovali převážně z okolních okresů a většinou šlo o zemědělské dělníky, malorolníky či drobné živnostníky. Proces osidlování byl řízen na úrovni ONV Dačice zvláštní komisí pro osidlování pohraničí, která byla ustanovena již 7. června 1945. Již v listopadu 1945 je pak v hlášení vojenského pověřence při ONV Dačice směrem k Státní obvodové úřadovně pozemkového úřadu v Brně konstatováno, že osidlování je prakticky hotovo. Slavonice měly ke konci roku 1945 kolem 1600 obyvatel. Když dáme v této souvislosti opět slovo městské kronice, ta hovoří o novém osídlení tentokrát poměrně otevřeně: „Přicházeli osídlenci dobří i špatní, leniví i pilní, ale přicházelo jich mnoho s nekalými úmysly, a ti natropili mnoho a mnoho škod, podobně jako partyzánské oddíly Hobzovy...Mnoho nehodných přistěhovalců musel být z města vykázáno.“ Velkým tématem se brzy stalo přidělování národní správy zdejších opuštěných obchodů a živností. Celkově bylo ve Slavonicích přiděleno 74 národních správ, což byla drtivá většina z celého soudního okresu (z celkových 121). Mimořádný zájem byl o národní správcovství Hotelu Alfa, které se během několika měsíců několikrát vyměnilo. V roce 1946 v něm byla pak zřízena na krátkou dobu škola pro příslušníky bezpečnosti. Větší podniky a továrny byly z hlediska přidělování národní správy řešeny na úrovni Okresního národního výboru Dačice. Šlo o mechanickou tkalcovnu Josefa Pabische, pletárnu Antona Sprinzla, továrnu na hedvábné tkaniny Palas-Artis (dříve Silvet), parní pilu Felixe Lechnera a stavební firmu Ferdinanda Strommera.

Vytvořeno: 05.08.2008 01:42:00
